

สำรวจชุมชนบ้านดงละคร

ชุมชนบ้านดงละคร จังหวัดนครนายก

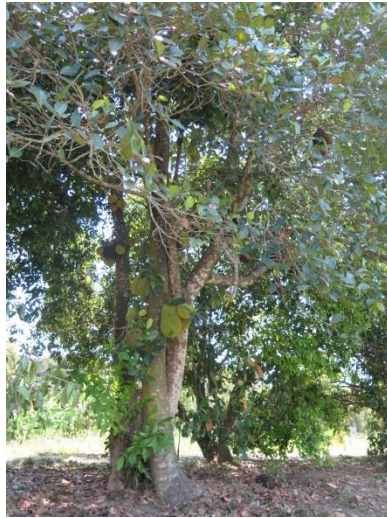

พืชพื้นเมืองที่มีการอนุรักษ์ในชุมชน

ได้แก่ ขนุนพันธุ์เหรียญทอง มะยงชิดพันธุ์บางขุนนนท์ มะยงชิดพันธุ์ทุลฉวย มะยงชิดพันธุ์ทุลเกล้า
มะปร่างพันธุ์น้ำผึ้ง การบูร ลิ่นงูเห่า กำลังเสือโคร่ง เป็นต้น

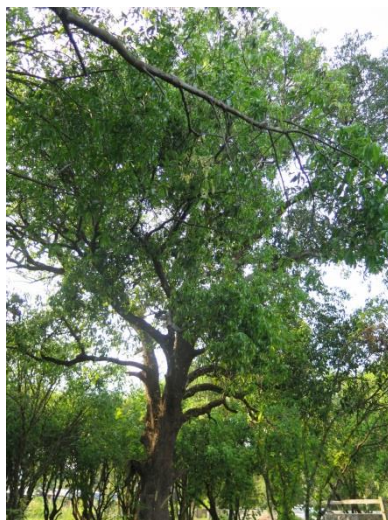
มะยงชิดพันธุ์บางขุนนนท์

ขนุนพันธุ์เหรีญทอง

มะยงชิดพันธุ์ทุลถวาย

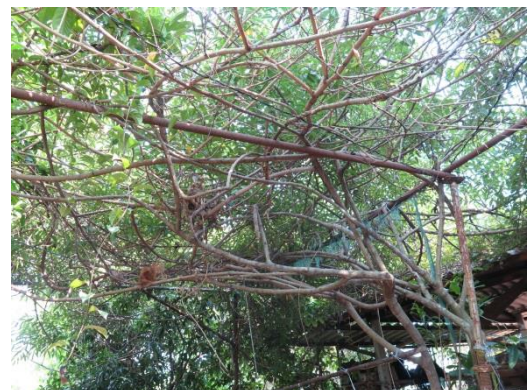
มะปรางพันธุ์แม่องค์

มะปรางพันธุ์น้ำผึ้ง

การบูร

กำลังเสือโคร่ง

ลิ้นงูเห่า

ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านดงละคร

เมืองโบราณดงละคร เป็นเมืองโบราณสมัยทวาราวดี ตั้งอยู่ในเขตตำบลดงละคร อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก ห่างจากตัวจังหวัดนครนายกไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 5 กิโลเมตร จุดสูงสุดของเมืองอยู่ที่เนินดินทางด้านทิศตะวันออก สูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง 34 เมตร เมืองโบราณดงละคร เป็นเมืองรูปไข่เกือบกลม มีคูน้ำและคันดินโดยรอบ มีเนื้อที่ประมาณ 3,000 ไร่ และมีเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 700-800 เมตร เดิมมีแนวกันเป็นคันดินสองชั้น แต่ปัจจุบันเหลือเพียงชั้นนอกชั้นเดียว คันดินชั้นนอกมีความสูงกว่าคันดินชั้นใน แต่คันดินชั้นในมีความหนามากกว่า ลักษณะการสร้างเมืองนั้นติดกับแม่น้ำนครนายกสายเดิม ซึ่งติดกับชายฝั่งทะเล เหมาะแก่การค้าขายทางทะเล และยังสามารถทำการเกษตรได้โดยรอบ เป็นลักษณะเดียวกับเมืองโบราณสมัยทวาราวดีในบริเวณใกล้เคียงกันของประเทศไทย คาดว่ามีผู้อยู่อาศัยในช่วงพุทธศตวรรษที่ 12-18 และอยู่ในเครือข่ายการค้าขายทางทะเลในสมัยโบราณ จึงสรุปได้ว่าเมืองดงละคร เป็นเมืองสมัยทวาราวดี ได้รับอิทธิพลวัฒนธรรมจากทั้งทวาราวดีและขอม มีอายุตั้งแต่สมัยพุทธศตวรรษที่ 12-18 ภายหลังพุทธศตวรรษที่ 18 คาดว่ามีการเปลี่ยนเส้นทางการไหลของแม่น้ำนครนายก ซึ่งแต่เดิมไหลผ่านทางทิศตะวันตกของเมืองดงละคร กลายเป็นไหลอย่างปัจจุบันนี้ ทำให้เมืองที่เคยเจริญกลับไม่ได้รับความนิยมเพราะขาดน้ำ จึงกลายเป็นเพียงเมืองเล็กๆ มีประชากรอยู่จำนวนไม่มาก เพราะคนส่วนใหญ่ย้ายไปตั้งถิ่นฐานใหม่ตามการไหลของแม่น้ำ เป็นเมืองนครนายกในปัจจุบันนี้ ในช่วงเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ 2 คาดว่าชาวบ้านได้ย้ายเมืองหนีไปอยู่บริเวณเขาใหญ่เพื่อหนีการรุกรานของพม่า ทำให้กลายเป็นเมืองร้าง ช่วงต้นรัตนโกสินทร์ มีพวกลาวพวน ลาวเวียง และมอญมาตั้งถิ่นฐานบริเวณนี้ โดยยึดอาชีพทำนาเป็นหลัก ซึ่งมักมีช้างป่าลงมากินข้าวในนาเสมอ แต่ต่อมาชาวบ้านย้ายมาอยู่มากขึ้น ช้างป่าจึงหนีไปอยู่ที่บริเวณเขาใหญ่แทน เมืองโบราณดงละคร ได้รับการประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของชาติ ตามประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ 52 ตอนที่ 75 เมื่อวันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2478

ที่มาของชื่อเมืองดงละคร

แต่เดิมชาวบ้านเรียกเมืองนี้ว่าเมืองลับแล ส่วนชื่อเมืองว่าดงละครนั้นไม่ทราบที่มาแน่ชัด บางแห่งกล่าวว่า เวลากลางคืนได้ยินเสียงดนตรีวงมโหรีแว่วมาจากในเมืองกลางป่า คล้ายกับมีการเล่นละครในวัง จึงเรียกว่าดงละคร หมายถึง มาเล่นละครในดง ส่วนอีกแห่งก็กล่าวว่า เดิมเมืองนี้น่าจะเรียกว่าดงนคร หมายถึง นครที่อยู่ในดง แต่นานเข้าจึงเรียกเพี้ยนกลายเป็น ดงละคร หรือในเมืองดงละครดูเป็นป่ารกชัฏ อาจเป็นที่มาของชื่อดงนคร แล้วเพี้ยนเป็นดงละครในภายหลัง แต่อย่างไรก็ตาม ไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจนเกี่ยวกับที่มาของชื่อเมืองดงละครนี้ คูเมืองเก่าของเมืองโบราณดงละครได้มีการขุดคูเมืองเพื่อป้องกันข้าศึก โดยขุดคูผันน้ำจากแม่น้ำนครนายกสายเดิมเข้ามา แต่เนื่องจากแม่น้ำนครนายกได้เปลี่ยนทิศทางการไหลไปแล้ว คูเมืองเดิมจึงตื้นเขินกลายเป็นแอ่งดินที่มีต้นไม้ขึ้นอยู่แทนบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ บ่อน้ำนี้ตั้งอยู่ในแนวของแม่น้ำนครนายกสายเก่าซึ่งปัจจุบันเปลี่ยนทิศทางการไหลไปแล้ว บ่อนี้คาดว่าเป็นบ่อที่ขุดเอาศิลาแลงไปใช้สร้างโบราณสถานต่างๆ ในเมืองดงละครสมัยโบราณ ต่อมาได้ถูกทิ้งร้างไปพร้อมกับการล่มสลายของเมืองดงละคร จนกระทั่งปี 2533 มีการเปิดโรงเจสว่างอริยธรรมสถาน มีเรื่องเล่าว่าทางโรงเจได้เชิญร่างทรงมาประทับ ร่างทรงได้มายังบ่อน้ำนี้และให้นำน้ำไปประกอบพิธี ตั้งแต่นั้นชาวบ้านก็ได้นำน้ำจากบ่อไปกินบ้าง อาบบ้าง เชื่อว่าเป็นสิริมงคลและทำให้หายจากโรคได้ ซึ่งชาวบ้านหลายคนยืนยัน แต่ไม่มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์มายืนยัน

ที่มาของจังหวัดนครนายก

นครนายกเป็นจังหวัดในภาคกลาง สันนิษฐานว่าเคยเป็นเมืองสมัยทวารวดี มีหลักฐานแนวกำแพงเนินดินและสันคูอยู่ที่ตำบลดงละคร แต่นครนายกนั้นปรากฏหลักฐานในสมัยอยุธยาเป็นเมืองหน้าด่านทางทิศตะวันออกในสมัยพระเจ้าอู่ทองในปี พ.ศ. 2437 รัชกาลที่ 5 ทรงจัดลักษณะการปกครองโดยแบ่งเป็นมณฑล นครนายกได้เข้าไปอยู่ในเขตมณฑลปราจีนบุรี จนเมื่อปี พ.ศ. 2445 ทรงเลิกธรรมเนียมการมีเจ้าครองเมือง และให้มีตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดขึ้นแทน และในช่วงปี พ.ศ. 2486-2489 นครนายกได้โอนไปรวมกับจังหวัดปราจีนบุรีและสระบุรี หลังจากนั้นจึงแยกเป็นจังหวัดอิสระ จังหวัดนครนายกเดิมชื่อบ้านนา เล่ากันว่าในสมัยกรุงศรีอยุธยาดินแดนของนครนายกเป็นป่ารกชัฏ เป็นที่ตอนทำนาหรือทำการเพาะปลูกอะไรไม่ค่อยได้ผล มีไข้ป่าชุกชุม ผู้คนจึงพากันอพยพไปอยู่ที่อื่นจนกลายเป็นเมืองร้าง ต่อมาพระมหากษัตริย์ทรงทราบความเดือดร้อนของชาวเมือง จึงโปรดให้ยกเลิกภาษีค่านาเพื่อจูงใจให้ชาวเมืองอยู่ที่เดิม ทำให้มีผู้คนอพยพมาอยู่เพิ่มมากขึ้นจนเป็นชุมชนใหญ่ และเรียกเมืองนี้จนติดปากว่าเมืองนา-ยก ภายหลังจึงกลายเป็นนครนายกจนทุกวันนี้

ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดนครนายก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศไทย ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 107 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 2,122 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,326,250 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ จังหวัดสระบุรี และจังหวัดนครราชสีมา
ทิศใต้	ติดต่อกับ จังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดปราจีนบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ จังหวัดนครราชสีมา และจังหวัดปราจีนบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ จังหวัดปทุมธานี

จังหวัดนครนายก มีที่ตั้ง และขนาดพื้นที่ ดังนี้

จังหวัดนครนายก ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของประเทศไทย ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14 องศาเหนือ และเส้นแวงที่ 101 องศาตะวันออก มีระยะทางจากกรุงเทพมหานครตามถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข

305 เลียบคลองรังสิต ผ่านอำเภอองครักษ์ถึงจังหวัดนครนายก ระยะทาง 105 กิโลเมตร แต่ถ้ามีการก่อสร้างทางคมนาคมสายตรงจากกรุงเทพฯ จะมีระยะทางประมาณ 60 กม. มีเนื้อที่จังหวัดประมาณ 2,122 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,326,250 ไร่

คำขวัญประจำจังหวัดนครนายก

"นครนายก เมืองในฝันที่ใกล้กรุง ภูเขางาม น้ำตกสวย รวยธรรมชาติ ปราศจากมลพิษ"

แผนที่จังหวัดนครนายก

ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพโดยทั่วไปเป็นที่ราบทางตอนเหนือ และตะวันออกเป็นภูเขาสูงชันในเขตอำเภอบ้านนา อำเภอเมืองนครนายก และอำเภอปากพลี ส่วนหนึ่งอยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ซึ่งเป็นเขตรอยต่อกับอีก 3 จังหวัด ได้แก่ สระบุรี นครราชสีมา และปราจีนบุรี ซึ่งมีเทือกเขาติดต่อกับเทือกเขาตงพญาเย็น มียอดเขาสูงที่สุดของจังหวัดคือ ยอดเขาเขียว มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 1,351 เมตร ส่วนทางตอนกลางและตอนใต้เป็นที่ราบอันกว้างใหญ่ เป็นส่วนหนึ่งของที่ราบสามเหลี่ยมลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาที่เรียกว่า “ที่ราบกรุงเทพฯ” ลักษณะดินเป็นดินปนทรายและดินเหนียว เหมาะแก่การทำนา ทำสวนผลไม้ และการอยู่อาศัย

สภาพภูมิอากาศ

นครนายกมีสภาพอากาศที่แห้งแล้ง และชุ่มชื้นสลับกันอย่างเห็นได้ชัด มีฤดูกาลที่แตกต่างกัน 3 ฤดู คือ ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่เดือนมิถุนายนถึงเดือนตุลาคม ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนถึงเดือนกุมภาพันธ์ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม อุณหภูมิเฉลี่ยตลอดปีประมาณ 27-28 องศาเซลเซียส (83-85 องศาฟาเรนไฮต์)

วัฒนธรรมและประเพณี

1. ประเพณีกวนข้าวทิพย์

ประเพณีกวนข้าวทิพย์ เป็นพิธีกรรมของศาสนาพราหมณ์ที่มีสวดแทรกเข้ามาปะปนในพิธีกรรมทางพุทธศาสนา เพื่อถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ และบูชาพระรัตนตรัย อุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ตาย ประเพณีกวนข้าวทิพย์ เป็นพระราชพิธีที่กระทำกันในเดือน 10 ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี และได้รับการฟื้นฟูครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาลที่ 1 และมาละเว้นเลิกกันไปนในสมัยรัชกาลที่ 2 และรัชกาลที่ 3 แล้วมาได้รับการฟื้นฟูอีกครั้งหนึ่งในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา แต่ในปัจจุบันนี้ ส่วนใหญ่จะจัดกันในเดือน 12

บางแห่งก็เดือน 1 ซึ่งคงจะถือเอาระยะที่ข้าวกล้าในท้องนามีรวงขาวเป็นน้ำนมของแต่ละปี และชาวบ้านก็มีความพร้อมเพรียงกัน ในจังหวัดสิงห์บุรีบริเวณที่ยังคงรักษาประเพณีกวนข้าวทิพย์มีเหลืออยู่เพียง 3 หมู่บ้าน คือ หมู่บ้านพัฒนาโกศากิวิวัฒน์ หมู่บ้านวัดกุฎีทอง หมู่บ้านในอำเภอพรหมบุรี ยังคงรูปเค้าโครงของการรักษาประเพณี และมีความเชื่อถืออย่างมั่นคง เป็นแบบอย่างที่ดีซึ่งแฝงด้วยจริยธรรมและคติธรรมอยู่มากที่สมควรนำมากล่าวถึงคือ ความพร้อมเพรียงของชาวบ้าน ทั้งที่ทำนาและไม่ได้ทำนา ถึงเวลาก็มาร่วมจัดทำและช่วยเหลือโดยยึดถือความสามัคคีเป็นหลัก

2. ประเพณีสารทพวน

ประเพณีสารทพวน เป็นประเพณีหนึ่งของชาวไทยพวนที่อพยพมาอยู่ในจังหวัดนครนายก ซึ่งมีมากที่สุดที่อำเภอปากพลี ชาวพวนเหล่านี้ยังคงยึดถือประเพณี วัฒนธรรมที่ปฏิบัติต่อกันมาแต่ครั้งยังอยู่ในประเทศลาว ชาวไทยพวนในอำเภอปากพลี นับถือพุทธศาสนาเช่นเดียวกับคนไทย ประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่ชาวพวนถือปฏิบัติกันมา 1 ปี ก็จะมีลักษณะคล้ายและต่างกับของคนไทย ซึ่งบางอย่างมีความเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยพวน ประเพณีวันสารทในอำเภอปากพลี จะทำบุญวันสารท 3 ระยะ คือ สารทพวน จะทำในหมู่บ้านไทยพวน ในวันแรม 14 ค่ำ เดือน 9 สารทลาว จะทำในหมู่บ้านไทยลาวทุกบ้านในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 สารทไทย ในวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ทุกหมู่บ้านจะทำบุญสารทไทย รวมทั้งไทยพวนและไทยลาว ซึ่งได้ทำสารทพวนหรือสารทลาวไปแล้ว ประเพณีสารทชาวบ้านจะนำกระยาสารทพร้อมอาหารคาวหวานไปทำบุญที่วัด ทางวัดจะนิมนต์พระวัดในหมู่บ้านอื่นที่ไม่ได้ทำสารทนั้นๆ มาร่วมด้วย เมื่อเสร็จพิธีแล้วจะแบ่งกระยาสารทให้กับพระวัดอื่นที่รับนิมนต์สำหรับไปฉันที่วัดของตน

3. ประเพณีเอาะเฮือน (ขึ้นบ้านใหม่ของชาวไทยพวน)

เป็นประเพณีขึ้นบ้านใหม่ของไทยพวนที่สืบทอดประเพณีต่อเนื่องกันมาตั้งแต่ครั้งโบราณ จนกลายเป็นวัฒนธรรมที่ยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงสมัยปัจจุบัน วิถีชีวิตของชาวชนบทไทยพวนนั้น สังคมครอบครัวมีความเป็นอยู่ที่ผูกพันกันในหมู่เครือญาติ เมื่อมีครอบครัวก็จะอยู่รวมกันในเรื่องหลังเดียวกันเมื่อมีสมาชิกในครอบครัวเพิ่มมากขึ้นก็จะแยกตัวออกไปปลูกสร้างเรือนใหม่ แต่หากแต่งงานแล้วยังไม่มีสมาชิกมากหรือผู้ที่แต่งงานใหม่ก็อาจยังคงอยู่รวมกันกับพ่อแม่ และเมื่อเห็นว่าในครัวเรือนนั้นมีสมาชิกมากเกินไปแล้วหรือมีความพร้อมที่จะสร้างบ้านเรือนขึ้นใหม่ ก็จะแยกตัวออกไปปลูกสร้างเรือนที่เรียกว่าเรือนหอ แต่ยังคงปลูกเรือนใกล้กับเรือนของพ่อแม่ตัวเอง เมื่อสร้างบ้านเรือนเสร็จแล้วก็ต้องทำบุญขึ้นบ้านใหม่ ประกอบพิธีตามที่เชื่อถือกันว่าเป็นสิริมงคล นำความสุขความเจริญมาสู่คนในครอบครัว

4. ประเพณีสารทไทยและแข่งเรือ

ประเพณีสารทไทย คำว่า “สารทไทย” หมายถึง เทศกาลทำบุญสิ้นเดือนสิบของไทย ตรงกับวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ของทุกปี ซึ่งมักจะราวปลายเดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคม วันสารทไทย คือ ประเพณีทำบุญกลางปีเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่ตนเองที่มีชีวิตผ่านพ้นเวลามาได้ถึงกึ่งปี ในขณะเดียวกันก็ถือโอกาสทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่บรรพชนเพื่อแสดงความกตัญญูรู้คุณไปด้วย โดยขนมนิยมใช้ทำบุญในช่วงนี้ คือ กระยาสารท ข้าวยาคุ หรือข้าวทิพย์ หรือข้าวมธุปายาส หนังสือพระราชพิธีสิบสองเดือนได้กล่าวไว้ว่า สารท ซึ่งเป็นนักขัตฤกษ์ (งานรื่นเริงตามธรรมเนียมตามฤดูกาล) เป็นที่นิยมของคนทั้งปวงทั่วไปว่า “เป็นสมัยที่ได้ทำบุญเมื่อปีเดือนวันคืนล่วงมาถึงกึ่งกลางรอบ ด้วยเหตุที่เราถือเอากำหนดพระอาทิตย์ลงไปที่สุดทางใต้กลับมาเหนือถึงกึ่งกลางปีเป็นต้นปี ครั้นเมื่อพระอาทิตย์ขึ้นไปเหนือจนสุดทางจะกลับลงได้ มาถึงกึ่งกลางก็เป็นพอบรรจบกึ่งกลางปี” พุดง่าย ๆ คือ วันสารทไทยถือเป็นวันทำบุญกลางปี ด้วยว่าสมัยก่อนเราถือเอาวันสงกรานต์ ซึ่งอยู่ในช่วงเดือนเมษายนเป็นวันขึ้นปีใหม่ ดังนั้น ช่วงเดือนสิบจึงตรวจกลางปีพอดี คนทั่วไปจึงนิยมทำบุญเพื่อความเป็นสิริมงคลแก่ชีวิต เสมือนเป็นการเตือนใจตัวเองว่า ชีวิตได้ดำเนินผ่านมาถึงกึ่งปีแล้ว ชีวิตข้างหน้าที่เหลือควรจะได้สร้างบุญกุศลไว้เพื่อความไม่ประมาท ซึ่งนอกจากการทำบุญดังกล่าวแล้ว ยังมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับอีกด้วย พระยาอนุนามานราชชนได้เขียนเล่าในหนังสือเทศกาล

และประเพณีไทยว่า คำว่า “สารท” เป็นคำอินเดีย หมายถึง “ฤดู” ตรงกับฤดูในภาษาอังกฤษที่เรียกว่า “ออตอม” อันแปลว่า ฤดูใบไม้ร่วง ซึ่งจะมีเฉพาะบางเขตของโลก อยุโรป จีน และอินเดียตอนเหนือเท่านั้น ช่วงนั้นเป็นระยะที่พืชพันธุ์ธัญชาติและผลไม้เริ่มสุก และให้พืชผลครั้งแรกในฤดู ดังนั้น ประชาชนจึงรู้สึกยินดี และถือเป็นเทศกาลแห่งความรื่นเริง จึงมักทำพิธีตามความเชื่อและเลื่องลือกันอย่างที่เรียกว่า “Seasonal Festival” โดยบางแห่งก็จะมี การนำพืชผลที่เก็บเกี่ยวได้ครั้งแรกที่เรียกว่า “ผลแรกได้” นี้ไปสังเวหรือบูชา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนนับถือเพื่อความเป็นสิริมงคล และแสดงความเคารพที่ท่านช่วยบันดาลให้พืชพันธุ์ธัญหารอุดมสมบูรณ์จนเก็บเกี่ยวได้ เช่น พิธีปักคัล ในอินเดียตอนใต้ ที่มีพิธีต้มข้าวกับน้ำมันทำเป็นขนม เรียกว่า ข้าวทิพย์ ข้าวปายาสถวายพระคเณศ เป็นต้น ส่วนสารทเดือนสิบ อันหมายถึงการทำบุญเดือนสิบ หรือวันสารทไทยของเรานั้น พระยาอนุমানราชชนได้สันนิษฐานว่า น่าจะนำมาจากคติของอินเดียเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผลแรกได้อย่างที่กล่าวข้างต้นเช่นกัน แต่ช่วงเก็บเกี่ยวข้าวในฤดูสารทหรือช่วงฤดูใบไม้ร่วงของบางประเทศที่ว่าจะตกอยู่ในราว ๆ เดือน 10 ทางจันทรคติของไทย ซึ่งโดยความจริงข้าวของเราจะยังไม่สุก มีเพียงผลไม้บางชนิดเท่านั้นที่สุก ครั้นเรารับความเชื่อนี้มา จึงมีปรับเปลี่ยนใช้ข้าวเก่าทำเป็นข้าวเม่า ผสมกับถั่ว งา และสิ่งอื่นกลายเป็นขนมกระยาสารทขึ้นมา ซึ่งเมื่อแรก ๆ ก็จะมีการนำไปสังเวเทวดา และผีต่าง ๆ ตามความเชื่อดั้งเดิมด้วย ต่อมาเมื่อเรานับถือศาสนาพุทธ จึงได้เปลี่ยนมาเป็นการทำบุญถวายพระ และมักมีการรดน้ำอุทิศส่วนกุศลแต่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับตามความเชื่อเดิมที่ว่าหากไม่ได้ทำบุญตักบาตรกระยาสารท ผีปวยลาตายาย จะได้รับความเดือนร้อนอด ๆ อยาก ๆ เท่ากับลูกหลานไม่กตัญญู นอกจากนี้ ระยะเวลาดังกล่าวยังเป็นช่วงกล้วยไข่สุกพอดี จึงมักถวายไปพร้อม ๆ กัน การทำบุญเดือนสิบนี้มีในหลายภูมิภาค เช่น ทางอีสานเรียกว่า บุญข้าวสาก หรือสลากภัต เป็นหนึ่งในฮีตสิบสอง อันเป็นการทำบุญอุทิศให้ผู้ตายหรือเปรต โดยข้าวสากจะทำด้วยข้าวเม่า ข้าวพอง ข้าวตอกคลุกเข้ากันผสมกับน้ำตาล น้ำอ้อย ถั่ว งา มะพร้าวคั่ว ๆ กระยาสารทของภาคกลาง โดยมักจะทำราวกลางเดือนสิบ ห่างจากการทำบุญข้าวประดับดินที่ทำในช่วงสิ้นเดือน 9

5. งานประเพณีเทศน์มหาชาติ

เป็นบุญพิธีที่นิยมจัดให้มีกันมาแต่โบราณกาล ปกตินิยมจัดในช่วงหลังฤดูทอดกฐิน งานเทศน์มหาชาตินั้นจะทำในกาลพิเศษ มีอยู่ด้วยกันทั้งหมด 13 กัณฑ์ เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระเวสสันดร อันเป็นพระชาติสุดท้ายของพระบรมโพธิสัตว์ก่อนที่จะมาประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ และออกบวชจนตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า การได้รับฟังเทศน์มหาชาติจึงเป็นการกุศลที่เตือนสติให้กับบุคคลได้น้อมรำลึกถึงการบำเพ็ญบุญ คือการทำความดีการสละความเห็นแก่ตัวเพื่อผลประโยชน์สูงสุดอันไพศาลของมวลมนุษยชาติเป็นสิ่งสำคัญ เป็นเทศกาลที่คงความหมายอย่างแท้จริง